

NOVĚ PROHLÁŠENÉ NÁRODNÍ KULTURNÍ PAMÁTKY NA ÚZEMÍ HL. M. PRAHY V ROCE 2017

Podle nařízení vlády č. 69/2017 Sb. ze dne 20. února 2017 o prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky (nabylo účinnosti dnem 1. července 2017).

Ďáblický hřbitov v Praze s Čestným pohřebištěm popravených a umučených politických vězňů a příslušníků druhého a třetího odboje, Praha 8-Střížkov, Ďáblická

Ďáblický hřbitov se nachází v severní části Prahy v katastrálním území Střížkov, při hranici katastru Ďáblic. Hřbitov byl vybudován v letech 1912–1914 podle projektu architekta Vlastislava Hofmana (1884–1964) v kubistickém stylu, patrném zejména v provedení ohradních zdí a vstupní brány se dvěma oktogonálními pavilony. Hřbitov byl zamýšlen jako jedno ze tří pražských ústředních pohřebišť, čemuž odpovídala i předpokládaná rozloha. Záměr nebyl v původním maximálním rozsahu realizován. Pozemky východně od dnešního hřbitova tak získaly jiné využití

(zahradnictví apod.). Přesto i ve zmenšené podobě (29,3 ha) je Ďáblický hřbitov dodnes po Olšanech rozlohou druhým největším hřbitovem v Praze, přičemž jeho plocha je dosud zaplněna hroby jen z malé části. Architekt Zdeněk Císař doplnil roku 2003 areál o novou vstupní bránu s přílehlými provozními objekty. V roce 2005 pak vznikla podle projektu Marie Švábové nová oktogonální obřadní síň, reflektující kubistické pojetí původního hřbitova.

Centrální kruhově vymezená část hřbitova obklopuje čestné pohřebiště obětí druhé světové války a Pražského povstání. V severovýchodní části hřbitova při severní ohradní zdi se nachází další pietně upravená plocha Čestného pohřebiště popravených a umučených politických vězňů a příslušníků druhého a třetího odboje. Nachází se zde i hřbitov zemřelých dětí pankráckých vězenkyň. Tento prostor byl pietně upravován od 90. let 20. století z iniciativy Konfederace politických vězňů (KPV) a Sdružení bývalých politických vězňů (SBPV). Vznik tohoto pietního místa a péče o něj jsou spojeny především s osobností předsedy SBPV Stanislava Stránského (1922–2012). Architektonické řešení je dílem Ing. arch. Ladislava Šponara. Další úpravy proběhly v letech 1997–2001. Pomník obětem komunismu podle návrhu Jiřího Kargra provedl akademický sochař Antonín Kulda, na výsledné podobě se podílel Ing. arch. Karel Gronwaldt.

V této části hřbitova byl do hromadných hrobů v rozmezí let 1943–1961 uložen blíže neznámý počet ostatků zemřelých. Zda se v těchto místech pohřbívalo i před rokem 1943, není zcela jisté. V listopadu 2014 byly vyzvednuty a identifikovány ostatky umučeného číhoštského faráře Josefa Toufara (1902–1950) a v roce 2015 byly pohřbeny v Číhošti.

Areál Ďáblického hřbitova je unikátní památkou kubistické architektury. Čestné pohřebiště popravených a umučených politických vězňů a příslušníků druhého a třetího odboje představuje pietní místo celonárodního významu, symbolizuje projev úcty k obětem totalitních režimů. Podrobné zpracování a detailní historický průzkum rozsahu pohřbívání se současným zachováním náležité piety k tomuto prostoru zůstává nadále otevřeným úkolem do budoucnosti.

Areál Ďáblického hřbitova je od roku 1984 kulturní památkou r. č. ÚSKP 41368/1-2063. Národní kulturní památka má přidělené r. č. ÚSKP 409 (obr. 1).

Obr. 1. Praha 8-Střížkov, Ďáblický hřbitov v Praze. **A** – Čestné pohřebiště popravených a umučených politických vězňů a příslušníků druhého a třetího odboje (foto M. Kracík, 2015); **B** – vstupní brána se dvěma pavilony při Ďáblické ulici (foto J. Baláček, 2018).

Palác Lucerna čp. 704, Praha 1-Nové Město, Vodičkova 36, Štěpánská 61

Rozsáhlý městský palác nechal svou kancelář vyprojektovat a postavit Ing. Václav Havel (1861–1921), podnikatel ve stavebnictví a mecenáš kultury, děd československého a českého prezidenta Václava Havla. Stavba zahájená roku 1907 byla přerušena první světovou válkou. Kolaudace proběhla roku 1919, stavební práce však trvaly i po smrti V. Havla až do roku 1929.

Pozdně secesní budova zaujímá dlouhou parcelu mezi Vodičkovou a Štěpánskou ulicí. Palác Lucerna sestává z uličních budov spojených pasáží s obchody, restauracemi a kavárnami, pod níž se nachází velký společenský sál zabírající tři podzemní podlaží. Kinosál naopak leží v úrovni

druhého a třetího patra. Pasáž s prosklenou střechou byla napojena na pasáže sousedních paláců Hvězda (Melantrich, pasáž zrušena), U Nováků a Šupichových domů (Rokoko). Výraz fasády do Vodičkovy ulice, na níž se patrně podílel Osvald Polívka, vytváří dvojice průběžných symetrických arkýřů se zakončením ve tvaru lucerny (odtud název) a tympanonem uprostřed. Oproti novější fasádě do Štěpánské ulice má modernější výraz. Sochař Václav Prokop stojí za štukatérskou výzdobou fasády i některých interiérů. Decentní pozdně secesní výzdobu fasád střídá v interiérech sálů barokizující štuk. Stavba Lucerny představuje skvost architektonický i technický. Zatímco starší části při Vodičkově ulici byly stavěny jako zděné, novější jsou již železobetonové ve velmi pokrokovém provedení dle statického výpočtu Ing. Stanislava Bechyněho. Ve své době velmi moderní víceúčelový palác Lucerna zaujímá význačné postavení také jako dějiště nejrůznějších kulturních, sportovních i politických událostí celospolečenského významu. Pozoruhodným fenoménem je taktéž nepřerušovaná kontinuita využití, včetně provozu známého kina.

šších kulturních, sportovních i politických událostí celospolečenského významu. Pozoruhodným fenoménem je taktéž nepřerušovaná kontinuita využití, včetně provozu známého kina.

Palác Lucerna je od roku 1976 kulturní památkou r. č. ÚSKP 41000/1-1819. Národní kulturní památka má přidělené r. č. ÚSKP 411 (obr. 2).

Invalidovna čp. 24, Praha 8-Karlín, Sokolovská 136

Vznik Invalidovny byl umožněn díky velkorysému gestu šlechtice a vojáka Pietra Strozziho (1626–1664), který odkázal celý svůj majetek k založení nadačního ústavu pro válečné vysloužilce. Rozlehlá barokní stavba někdejší Invalidovny byla budována v letech 1731–1737 podle projektu Kiliána Ignáce Dientzenhofera (1689–1751), přičemž autorem koncepce vycházející z pařížské invalidovny je Josef Emanuel Fischer z Erlachu (1693–1742).

Celý areál měl sestávat z devíti vzájemně propojených bloků vytvářejících dohromady čtverec o rozměru 300 × 300 metrů. Realizován byl však z finančních důvodů jen jeden blok, přesto

Obr. 2. Praha 1-Nové Město, čp. 704, palác Lucerna. Pohled z Vodičkovy ulice (foto M. Kracík, 2016).

se však jedná o jednu z největších barokních staveb v Praze. Uprostřed areálu měl stát kostel, ten byl nakonec nahrazen kaplí umístěnou v původní jídelně v přízemí. Stavba měla sloužit celé někdejší monarchii s kapacitou asi 4000 osob; kromě válečných invalidů s rodinami zde měli bydlet i zaměstnanci správy ústavu. Projekt předpokládal krámy, sklady, dílny, úřadovny, soud s vězením, školu, nemocnici, hřbitov, mlýn, pivovar, pekárnu, hospodářský dvůr, zahrady, cvičiště, střelnice apod., tedy vše nezbytné pro soběstačnost celého areálu. Invalidovna poskytovala v průběhu 18. a 19. století domov v průměru tisícovce obyvatel. Postupně se však počet snižoval, a tak roku 1919 využilo část Invalidovny Vojenské muzeum pro umístění svých sbírek. V období protektorátu areál obsadila německá armáda. Po druhé světové válce sem byl umístěn Vojenský historický archiv a fondy oddělení architektury Národního technického muzea, které silně poškodila povodeň v roce 2002. Roku 2018 převzal Invalidovnu Národní památkový ústav, který připravuje celkovou obnovu i náležité využití objektu.

Zajímavostí je kašna na nádvoří, která sem byla roku 1901 přesunuta z nároží ulic Vodičkovy a Jungmannovy. Autorem pomníku Petra Strozziho, vyhotoveného z carrarského mramoru s podstavcem z vápence, stojícího od roku 1898 v parku před severním vstupem, je Mořic Černil. Tropaiony na atice středního rizalitu patrně zhotovila dílna Matyáše Bernarda Brauna, plastiky generálů Gallase a Bianchiho vytvořil Tomáš Seidan. V parku před Invalidovnou stojí od roku 1891 žulový obelisk na památku dvaceti vojáků zákopníků zahynuvších při výkonu služby při povodni roku 1890.

Navzdory realizované torzovitosti původního velkolepého záměru je Invalidovna unikátním příkladem stavby svého druhu i v celoevropském srovnání a náleží k nejvýznamnějším památkám pražského baroka.

Invalidovna je od roku 1964 zapsanou kulturní památkou r. č. ÚSKP 40623/1-1583. Národní kulturní památka má přidělené r. č. ÚSKP 410 (obr. 3).

Obr. 3. Praha 8-Karlín, čp. 24, Invalidovna, hlavní průčelí (foto M. Kracík, 2018).

NOVĚ PROHLÁŠENÉ NEMOVITÉ KULTURNÍ PAMÁTKY NA ÚZEMÍ HL. M. PRAHY V ROCE 2017

Rodný dům Jana Kubelíka čp. 218, Praha 4-Michle, U Plynárny 28

Skrovná přízemní budova na nároží ulic U Plynárny a K Botiči je památkou spjatou s osobností světoznámého houslového virtuosa Jana Kubelíka, který se zde 5. července roku 1880 narodil. Jeho rodiče domek zakoupili v roce 1878, provozovali zde zahradnictví a později přistavěli dvorní křídlo. V meziválečné éře se dům stal součástí širšího areálu továrny na mýdlo Hellada, po zná-

Obr. 4. Praha 4-Michle, čp. 218, rodný dům Jana Kubelíka. Pohled od severu z ulice U Plynárny. Tristní stav budovy se bohužel od roku 2010 vůbec nezměnil, přibyla nová graffiti a ubylo omítky (foto J. Baláček, 2010).

rodnění továrny došlo k dalším adaptacím. V 90. letech domek přečkal ohrožení demolicí z důvodu rozšiřování tramvajové trati a úprav přilehlé komunikace (sousední dům čp. 217 byl demolován) a byl restituován potomky J. Kubelíka. Opakovaně se uvažovalo o vhodném využití objektu, žádný ze záměrů však nebyl realizován. Dynamicky se měnilo i vlastnictví souvisejících nemovitostí. V současné době je budova čp. 218 po dlouhodobém zanedbávání údržby v hav-

rijním stavu. V bezprostředním okolí je plánována nová výstavba. Dům čp. 218, příznačně drobného měřítka, je jedním z posledních svědectví o podobě starší domovní zástavby historického jádra Michle. Především je však významnou kulturně-historickou památkou jako místo narození a dětství světově proslulého českého houslisty Jana Kubelíka.

Jan Kubelík (1880–1940) projevoval mimořádné hudební nadání již od útlého dětství. Jako dvanáctiletý byl přijat na pražskou konzervatoř, kde studoval hru na housle u profesora Otakara Ševčíka a zároveň skladbu u profesorů Josefa Bohuslava Foerster, Karla Knittla a Karla Steckera. Záhy dosáhl evropské i světové proslulosti. Během své dlouhé kariéry koncertoval ve více než padesáti zemích a absolvoval kolem šesti tisíc koncertů. Ve své době byl Jan Kubelík považován za nejlepšího světového houslistu a přirovnáván k legendárnímu Niccolu Paganinimu. Věnoval se také vlastní tvorbě a úpravám mnoha skladeb. Obdržel řadu ocenění a vyznamenání. Po celý život vystupoval jako propagátor české hudby a příznivec a mecenáš českých umělců. Jan Kubelík zemřel v Praze v podolském sanatoriu 5. prosince 1940 a byl pohřben na vyšehradském Slavíně. V rodinné tradici pokračovali i jeho potomci: syn – dirigent a skladatel Rafael (1914–1996) či pravnuček – houslista René (* 1973). Na četných koncertech vystupovala společně se svým otcem i dcera Jana Kubelíka Anita (1904–1991). Na propagaci díla slavného umělce se zaměřuje Společnost Jana Kubelíka, založená v roce 1990.

Hlavní uliční budova rodného domu Jana Kubelíka čp. 218 byla prohlášena za kulturní památku rozhodnutím Ministerstva kultury ze dne 9. 1. 2017 (nabylo právní moci 6. 2. 2017) a zapsána do Ústředního seznamu kulturních památek (ÚSKP) pod rejstříkovým číslem (r. č.) 106057 (obr. 4). Přílehlá dvorní zástavba a oplocení se vstupní brankou za kulturní památku prohlášeny nebyly.

Ředitelská vila Podolské cementárny čp. 448, Praha 4-Podolí, Podolská 54

Areál tzv. ředitelské vily Podolské cementárny se nachází v Podolské ulici při úpatí Kavčích hor. Podolská cementárna byla v provozu v letech 1871–1941. Na jejím místě později v letech 1959–1965 vznikl Plavecký stadion Podolí. Vila čp. 448 byla postavena v poslední třetině 19. století. Autorství projektu se prozatím nepodařilo jednoznačně určit. Nelze však vyloučit autorský podíl známého pražského stavitele Karla Hartiga (1833–1905), který je zejména v 70. letech 19. století prokazatelně doložen při jiných průmyslových a obytných stavbách pro zakladatele Podolské cementárny Ferdinanda Bártu a Otakara Svobodu. V letech 1950–1951 byla vila adaptována pro potřeby

mateřské školy. Po dalších úpravách v roce 1996 budovu využívala mezinárodní Czech British School. Plánovaná demolice objektu po změně vlastníka v roce 2014 vyvolala iniciativu k záchranně dosud památkově nechráněného areálu.

Patrová nepodsklepená budova s podkrovím má výrazně členitý půdorys i rozvržení hmot. Při severním průčelí se nachází převýšená dvoupatrová věžička. Celý objekt je osazen do architektonicky

Obr. 5. Praha 4-Podolí, čp. 448, ředitelská vila Podolské cementárny. Pohled od západu z Podolské ulice (foto J. Baláček, 2015).

komponované tarasní zdi pod svahem. Na hlavním uličním průčelí se mj. uplatňují prvky z mramoru (ostění, lizény), u ostatních průčelí jsou lizény provedeny v omítce. Charakteristickým prvkem výzdoby průčelí jsou dále obloučkové vlysy, profilované šambrány, podokenní i nadokenní římsy a průběžné profilované římsy. Před hlavní vchod předstupuje schodiště a portikus s balkonem v patře. Dochovány jsou okenní výplně, dveře, litinové zábradlí aj. Sedlové střechy nízkého sklonu mají plechovou krytinu s několika střešními okny. V celkovém charakteru historizující stavby s patrným vlivem industriální architektury se odráží úzká historická souvislost s areálem zaniklé Podolské cementárny.

Areál vily čp. 448 byl prohlášen za kulturní památku rozhodnutím Ministerstva kultury ze dne 19. 4. 2016 (nabylo právní moci 2. 3. 2017) a zapsán do ÚSKP pod r. č. 105973 (obr. 5).

Státní ústřední škola bytového průmyslu čp. 1300, Praha 3-Žižkov, Žižkovo náměstí 1

Někdejší Státní ústřední škola bytového průmyslu, dnes Vyšší odborná škola uměleckoprůmyslová a Střední uměleckoprůmyslová škola, byla postavena mezi léty 1924 a 1927 (poslední etapa byla ukončena až roku 1939) podle návrhu architekta Františka Vahaly (1881–1942), žáka Jana Kotěry.

Jedná se o rozsáhlou budovu, která tvoří celou východní frontu Žižkova náměstí. Sestává z hlavního uličního křídla s učebnami, dvorní dílenské části, zaobleného severního křídla a spojovacího křídla. Hlavní průčelí má výrazný architektonický účinek daný neobvyklou skladbou hmot. Tvoří ho dlouhý kvádrový objem s plochou střechou členěný velkými okny a trojicí říms. Na krajích vystupují převýšené rizality

ukončené náznakem cimbuří, připomínající staroegyptské pylony či středověké věže. Před hlavním vstupem je vystavěna plošina se schodištěm a pilířovým zábradlím, neboť náměstí se svažuje k severu. Vstup akcentuje čtveřice přízedních pilířů s konzolami, podpírajících balkon přístupný ze sborovny. Dílenské křídlo na

Obr. 6. Praha 3-Žižkov, čp. 1300, Státní ústřední škola bytového průmyslu. Pohled od západu ze Žižkova náměstí (foto M. Kracík, 2014).

východní straně dvorku je industriálního charakteru. V severní části ještě navazuje zaoblené křídlo s učebnami stejného architektonického výrazu jako hlavní část. Komplex školních budov představuje architektonicky a urbanisticky mimořádně významnou stavbu, která je příkladem nadstandardně kvalitní prvorepublikové architektury s prvky neoklasicismu a pozdního národního stylu. Uměleckořemeslné vybavení interiéru, zejména původní kancelář ředitele a knihovna, tvoří spolu s architekturou školy vysoce kvalitní architektonický celek.

Škola byla prohlášena za kulturní památku rozhodnutím Ministerstva kultury ze dne 28. 7. 2017 (nabylo právní moci 17. 8. 2017) a zapsána do ÚSKP pod r. č. 106084 (obr. 6).

VÝBĚROVÁ BIBLIOGRAFIE:**Ďáblický hřbitov v Praze s Čestným pohřebištěm popravených a umučených politických vězňů a příslušníků druhého a třetího odboje, Střížkov:**

Mahulena NEŠLEHOVÁ / Jiří HILMERA / Rostislav ŠVÁCHA: Vlastislav Hofman. Praha 2004, 42–49.

Dalibor PRIX / Jana TISCHEROVÁ: Ďáblický hřbitov, Střížkov. In: Dalibor Prix a kol., Umělecké památky Prahy. Velká Praha (M–Ž). Díl 1 (Malešice – Újezd u Průhonice). Praha 2017, 695–697.

Palác Lucerna čp. 704, Nové Město:

sine: Dvacet let Lucerny (1909–1929). Praha 1929.

Růžena BAŤKOVÁ / Yvonne JANKOVÁ: heslo Čp. 704, Palác Lucerna. In: Růžena Baťková a kol., Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1). Praha 1998, 412–413.

Invalidovna čp. 24, Karlín:

Pavel HEŘMÁNEK: „Aby nemuseli nakonec žebrať.“ Příběhy z dějin karlínské Invalidovny, Praha 2015.

Pavel VLČEK / Růžena BAŤKOVÁ: heslo Čp. 24, Invalidovna. In: Pavel Vlček a kol., Umělecké památky Prahy. Velká Praha (A–L). Praha 2012, 619–622.

Rodný dům Jana Kubelíka čp. 218, Michle:

Jan VRATISLAVSKÝ: Jan Kubelík (příloha s mikroděskou). Praha 1978.

Josef HRUBEŠ / Eva HRUBEŠOVÁ: Pražské domy vyprávějí 7. Praha 2001, 187–191.

Ředitelská vila Podolské cementárny čp. 448, Podolí:

Václav PROŠEK: Pražské Podolí. Místopisně-historický průvodce s historií antikvariátu Prošek. Praha 2010, 19.

Státní ústřední škola bytového průmyslu čp. 1300, Žižkov:

Dalibor PRIX / Markéta SVOBODOVÁ: heslo Čp. 1300, Státní odborná škola bytových řemesel. In: Dalibor Prix a kol., Umělecké památky Prahy. Velká Praha (M–Ž). Díl 2 (Velešlavín – Žižkov). Praha 2017, 1400–1401.

Jan Baláček, Matyáš Kracík